

Ніч перед Різдвом

Наталія Добжанська-Найт

НІЧ ПЕРЕД РІЗДВОМ

("Тебе це може вбити")

*Завжди найтемніше
перед світанком
(Англійське прислів'я)*

Христос рождається! Славимо Його!.. Людство святкує Різдво, зібравшись за круглими родинними столами, щедро обставленими наїдками та напоями – наразі пісними, та до ранку лише якихось кілька – чи кільканадцять – годин, і пісна, та смачна, вечір зміниться на багатий та ситий сніданок, і люд розговіється – хто говорив, і ще довго святкуватиме, аж до Василя, і до Водохреща... Ото вже щастя ці свята!!! І на роботу не йти, і вдома нема роботи – радій, душе, і веселися! Христос рождається...

Спів лунає від хати до хати, загадково-казково мерехтять кольорові вогники, виблискують ялинки, моргає навіть поважний товстий місяць, сиплячи блискітки на сніг... Що то за чудо – різдвяна ніч! Люд загадує бажання, дітлахи чекають від різдвяного ангела подарунків на ранок, ось уже втретє, після Миколая та Нового року – а він сидить на верхівці ялинки, і нічирк! – таємниці не продасть, у якому закутку батьки подарунки поховали. Чекай світанку... Дорослі сидять коло телевізорів, зронюють сльози, коли фільма яка Різдвяне диво показує: непримиренні вороги обіймаються, багаті діляться з бідними, злочинці каються... От яким буває Різдвяне чудо!..

Тільки не вірить у нього більше Анна, у це Різдвяне чудо. Зронює сльози на стару подушку, тулячись до неї відчайдушно, аби зігрітися. Її сльози інакші, ніж у фільмах. Не треба капати ніякими краплями, аби сльози з очей її лилися, самі котяться... Не вірить Анна у різдвяне чудо, забув її, видно, Господь Бог...

"Боже, Боже, — молиться, як правується, Анна. – Чого Ти так за мене не дбаєш? Хіба ж я найгірша у Тебе, що Ти мене так обділив?.."

Мовчить Господь Бог. Рождається... Та хіба Анні до того? То їй іще більше болю завдає.

"Боже, Боже, чому Ти мене покинув, — нарікає Анна. – Чому лишив мене самотньою у цій холодній хаті, де ніколи не було діток з тих пір, як я ще росла – і не даєш мені чоловіка, аби я не померла, не лишивши сліду по собі, аби не засохла гілка мого роду, як сохну і мучуся я, сама-самісінька?.."

Анна не вмикає світло, не запалює навіть свічку. А нащо? Нехай думають люди, що її немає. Пішла у гості. Поїхала у турне. Лягла в лікарню. Померла... А втім, чи не все одно – однаково про неї ніхто не подумає. І не згадають... І навіть рідна сестра... І навіть

такі побожні люди, що до церкви ходять... Ніхто... Ніхто не запросив її на вечерю, ніхто не спитав, як її здоров'я...

І здоров'я навіть Ганні Бог не дав, а що дав – то і те забирає, так що Анна навіть не може ходити. Розболілися в неї ноги, і навіть не знає від чого, і як тому ради дати, бо навіть до лікаря не прийде – бо треба йти до нього, а вона не може, то й сидить удома...

Анна сидить у темряві, і тільки місяць через вікно світить їй на сльози, і то її єдині коштовності. Бо і статків у Ганни немає... Та які там статки, сидить у скруті, і не знає, що завтра їстиме, бо нема... Бо навіть до капусти квашеної треба хліба, а на хліб треба гроші, а грошей у Ганни нема...

А де ж Ганна візьме ті гроші, як з роботи її звільнили – начальник сказав, що криза, і що йому не вигідно зайві роти тримати, бо краще він буде сам на себе працювати, а як найме кого – то вряди-годи, аби документи до пуття привести, коли звітувати треба... А решту то він і так собі тихцем зробить, і не треба йому ніяких документів, бо гроші шелепучі – то його єдині документи, бо він їх дасть раз чи два кому треба – і дешевше обійдеться, ніж яких працівників тримати, які його гроші рахують, і за них звітують почесному перед державою. А не хоче він почесному, не вигідно йому. Ось так, Ганно, твоя чесність навіть Богові не потрібна, раз Він тобі грошей не дає, бо комусь це не вигідно...

Світять вогниками хатки, чепурненько збудовані за народні гроші. Украдені. О Боже, які ж то гарні хатки! Можна зразу на листівку, як прибрані, не згірш ніж у найбагатших мільйонерів, як ото для ляльок малюють, аби діти ними бавилися. О Боже, Боже! Ти дав їм такі хатки, і навіть не на Різдво, не як різдвяне чудо – а просто так, бо вони собі взяли... А її халупу, що ледь тримається на землі, та її хоч би обігріти трохи – аби вона, Анна, не тулилася до старої подушки, бо щоки навіть холодними в її хаті стають, як посидіти, і навіть не біля вікна... І не світить світла вона, Анна, бо рахує копієчку – бо не має за що світити, а не просто так, кому на зло... І вечеря у неї не багата, які там дванадцять страв – пісна, поспіюня, як голодний піст найсуворіший... Кажуть, аби збулося якесь таємне бажання перед Богом, треба постити і молитися. От вона, Анна, і постить – бо не має навіть чого поїсти, і молитися своїми молитвами до Бога, Господа нашого... А молитви у неї звісно які, гіркотою присмачені, і колядки у неї свої, і вертепу їй не треба – бо хата не тепліша, то й має собі вертеп у хаті, хіба що без сіна, бо нащо їй сіно, як вона не має худоби?... Анно, Анно, гірка твоя ніч перед Різдвом, та ніхто того не бачить, бо всі святкують і чекають різдвяного чуда...

А Анна навіть не чекає ніякого чуда – бо боїться навіть вірити у якесь чудо, бо як повірить, а воно не прийде, і не збудеться – то буде серце їй пекти, і боліти, а вона цього не витримає, бо вже вкотре чекати, і вкотре втрачати – ні, не чекатиме навіть... І страшно вірити, бо коли розбивається серце – краще замотати його, і заховати далеко-далеко, аби вціліло, аби не бачило, і не чуло... Холодно Анні коло вікна, і не засне вона, бо щоби заснути, треба зігрітися, а як же вона зігріється, коли й у хаті, і на серці в неї холодно...

І не дивиться Анна на годинник – бо нащо, то щасливі не дивляться, а вона як

нешасна, то хіба мусить дивитися? Лише місяць поволі пересувається по небу, неквапом зорить на різдвяну землю, хто святкує, хто плаче, хто багатий, хто бідний, хто кривдник, хто скривджений, хто щасливий, хто нещасний, хто разом, хто сам... І не спиться Анні, та бажала б вона сну, щирим серцем бажала б, аби пан Бог їй дарував аби який окраєць сну, як не окраєць хліба... Аби хоч уві сні була вона щаслива, як не насправді... І не схоче вона прокидатися до цього життя, та певно, тому і не дає їй сну пан Бог, бо знає не згірш за неї, що не схоче... А прокидатися кому, а кому ні – то не їй, Анні, судити, а кому як відміряно... Так що сиди, Анно, і чекай на Боже змилювання, аби Він хоча б сон тобі який виділив добрий, за всі твої нещастя...

І може, то було її різдвяним чудом, та виділив їй пан Бог яку часину-другу сну, аби тільки сон її хоча б трохи задовольнив, бо бачить пан Бог, яка міра терпіння в кожного, аби не перебрати тієї міри, бо тоді і про Нього, Бога, забути можуть, і відректися, прости, Господи, і як же тоді спасати павшу душу, коли вона так далеко скотиться... То якби місяць упав на землю, певне, не було би стільки біди, як душа загинула, що від Бога відреклася, і навіки перерізала собі ниточку срібну – аби потім ніколи по ній не повернутися до тієї Домівки, де місяць спочиває, і де душі готуються по драбині ходити на небо, ще вище, — і на землю, де нижче, аби інших підтягнути туди, де пухкенькі хмарки, м'якші за подушки, і зовсім не холодні, бо пух білий стелиться по них, як густий туман, яким зараз заволокло очі бідній Анні, бо пан Бог послав Своїх ангелів, аби трохи постаралися і притрусили сонним туманом перед очима їй, аби трохи спочила, відійшла від гризоти та ремствування, аби не нагрішила більше, бо ніяк уже їй більше тягарів накладати, а як надірветься? Тож мусить спати, бо Різдво, і має бути тихо, бо Ісусику треба вродитися...

"Тебе це може вбити..." — почула Анна тихо позад себе. Вона повільно обернулася, і спостерегла прозоро-перламутрове сяйво, яке наближалось до неї, набуваючи обрисів людини, високої, вищої за неї, яка навіть не йшла, а наче пливла у повітрі, і Анна одразу подумала: "То, напевне, Ангел," бо то він дав їй таку думку, аби вона менше думала, і менше сумнівалася, аби тільки спростити контакт, бо ж вона жінка уперта, а він має з нею говорити...

Анна оторопіла, радше з несподіванки від почутого, а тому не знала, як відповісти, хоч і завжди була пекуча на язик, однак те "це", що "може вбити", збило її з пантелику, бо ніхто ж їй не пояснив, що то за "це", і про що йдеться, і хто він такий...

— Хто ти такий? – повторила, незважаючи на думку, яка звучала в її голові.

— Знаєш, хто. Ангел, — відповів.

— Ну, добре. А хто тебе послав, і що таке "це", яке грозиться мене вбити, — стала вимагати.

— Ходімо, дорога, пройдемося, і може статися так, і дещо виявиться новим і несподіваним для тебе.

Анна знизала плечима.

— Однаково я сплю, то пішли уже, чи як...

Він узяв її за руку, і вони полетіли, аж ген попід хмарами, і понад хмарами, і увись,

і ще, аж поки він не посадив її обіч себе на теплу пухнасту хмаринку.

— А хіба хмари - не з льоду? - подивувалася Анна.

— Звичайні - з льоду. А ці - Небесні, то вони можуть бути з чого завгодно, — констатував Ангел.

Анні стало цікаво. Вона пройшлася хмариною - дарма що боса - ДОБРЕ, що боса - О Господи, хоча б щось добре, якесь добре, аби уві сні... І вона відчула радість, і ангел узяв її за руку, і вони піднялися вище, де кольорові хмаринки переливалися перламутром, як і сам Ангел.

— Тут краще видно, — пояснив.

Анна глянула вниз. Сотні, тисячі, мільйони маленьких віконечень були зоряними цяточками на тлі кольорового неба - полотна забудованої землі... О Господи, і за кожним якась душа, чогось чекає, прагне... І їй згадалося своє вікно, яке не блимало і не чекало нічого, і скільки таких вікон, і їх звідси, навіть із неба, не видно... Принаймні вона, Анна, їх не бачить...

— У чомусь і ти маєш рацію, — відповів на її думки Ангел. І продовжив, пояснюючи:

— Я маю на увазі твої останні думки, бо в тих, земних, і сам... прости, Господи (і перехрестився), не розбереться. Бо як твоє вікно темне, і не світить у ньому ніяка надія, і ніяка віра, то "хай не думає такий, що щось дістане від Господа", бо "Надією ми спаслися", і "Хто увірує - спасенний буде"...

— Віра хоче підтвердження, — почала несміливо Анна, а потім, уже впевненіше, додала:

— "Бо як не побачать чуда - не увірують"...

— То правда, але ті слова - про невірних. А ти ж, здавалося, не чужа... А для таких - "Віра від слухання..." А в Назареті навіть Ісуса ніхто не слухав, не зовсім ніхто, але багато сумнівалися, і сталося, як написано, невірні чуда не побачать, і не побачили... Бо недовірою його образили.

— Якою ж то недовірою? Хіба йому не давали служити?

— Давали. Але й уперто повторювали оте твоє "хіба", яке є першим виявом та ознакою недовіри, отже, неповаги...

— Ну добре, веди мене, куди маєш.

— Але я не маю...

Вона ще не встигла більше нічого спитати, як Ангел уже відповів на питання в її очах:

— Ти мене викликала уві сні - хотіла щось подивитися, чи спитати, чи якась біда тебе хвилює?..

— І ти питаєш? І знаєш мої думки, і все питаєш? - обурилася Анна.

— Навіть Ісус питав сліпого, чого той хоче - бо треба було, аби слово було сказане. І тоді "Слово стало плоттю..."

— Ну добре... — спинилася беззбройно. - А хіба ти не знаєш, яка у мене біда? У мене кругом біда...

— Хіба... — відлунням повторив Ангел. - А Слово Боже каже, — продовжував

непохитно, — "хто витримає до кінця, той спасеться".

— А де ж той кінець?

— Я ж казав, тебе це може вбити. Лише одному, — звів очі догори, — Господу відомий час, і часи, і пори... У Нього тисяча років - як один день, і один день - як тисяча років...

— Я тисячу не проживу...

— Терпіння - то християнська чеснота, якої багато кому бракує...

— І вони тим часом вибудовують собі палаци за народні гроші!!! Як інші бідують, вони розкошують! Бо не терпиться побути у раю вже на землі!!!

Ангел сумно зітхнув.

— Бачила б ти той рай. Летімо!

І вони полетіли кудись, до жовтих віконечок-очей, які весело моргали з ошатних будинків.

І що вона побачила? Веселі хатки, багаті рум'яні дітки, ласощі, музика, дорогі іграшки... А поодаль, за кілька кварталів - злидні...

— А потім? Через 20-30 років?

Веселі хатки, багаті рум'яні дітки, ласощі, музика, дорогі іграшки... А поодаль, за кілька кварталів - злидні...

Те ж саме...

— Як це? Як це? Так не може бути?

— Може бути і так. Господні шляхи незвідані.

— Але ж вони так і раюють!..

— Ну, по-перше, це ще зовсім не рай... Втім, я показав тобі те, що мав...

— І оце все? - Анна почувалась ошуканою. - Вони ж злочинці, вони ж нечесно! То ж через них інші бідують!..

— А чи справді тільки через них?..

— То ж хіба злодії - не злочинці?

— Хіба... Злочинці...

— Так покарайте ж їх! - вимагала Анна.

— Карати і милувати - лише справа Господня. Ми не можемо...

— Чому? Ви, такі всемогутні Ангели...

— Ми могутні, але не ВСЕмогутні, — чемно поправив її.

— Ну і що ж, є караючі Ангели...

— Я ж казав - тебе це може вбити...

— Ні! Я витримаю. Нічого страшного, я до цього готова. Покажи мені, як вони мучитимуться в пеклі, я навіть радітиму...

— Тому я й казав - тебе це може вбити.

— ?..

— Бо багато з них не мучитимуться в пеклі, і багато вже мучаться, і вже відмучились, і багато помилувані будуть...

— Такого не може бути! Ти не справжній Ангел, бо не маєш совісті, як мені таке

кажеш!

Ангел засміявся.

— Дитина ти ще, а начебто доросла жінка. Сідай, розкажу. І почав, як шкільний урок чи лекцію в садочку:

— "Любов... не надимається... не тішиться з неправди... все терпить... все прощає..." Лише правдива Любов знає причину, і причини, і таємне, і заховане, і закапелки, і сподівання, і думки, і обставини. Усі без винятку! І лише зваживши все, і добрі вчинки, і покаяння (згадай, митник був більше виправданий, ніж фарисей), і милість (бо блаженні милостиві, бо вони помилені будуть), і все-все... І чи маєш ти достатньо любові і знання, аби розсудити всіх? І чи не в одній тюрмі садять усіх злочинців - і злодія, і перелюбника, і суддю-самозванця, і бунтівника? Чи не повинен батько любити усіх своїх дітей, хай навіть стали блудними синами? І невідомо, який кінець у кожного, бо лише по смерті можна сказати, чи навіть на цій землі життя щасливим було, навіть не раєм, бо що ти знаєш про рай? Бо чи могла б ти, як люблячий батько, за усіма дивитися і без утоми направляти, аби випростили криві стежки, і потрапили до Нього, до Його Царства? І чи не радіє Він, коли хтось кружку води бідному подасть? І чи не сумує, коли якійсь нерозумній діві забракне оливи? Не те що вона не мала зовсім - просто їй забракло оливи, милосердя до інших, терпіння і прощення, неосудження...

Анна не мала куди подітися від сорому.

— Я ж казав, тебе це може вбити, — знизав плечима Ангел. — Але я розповів тобі тільки те, що мені було дозволено... А зараз - вибачай... Ти отримала свої відповіді...

— Ні, ні!

Ангел знову засміявся.

— А хіба не ти казала, що багаті - причина всіх твоїх бід?

— Не всіх... Та ж не тільки вони... Я просто...

— Тепер, нарешті, ти хочеш знати про свої справи? Мій час, однак, виходить...

— Пробач, пробач, Ангеле! Зачекай, прошу тебе! Хіба ти мені не покажеш зараз, як чудесно вирішуються мої проблеми, аби я не переживала...

— Знову твої "хіба"... Дорога, тебе це може вбити!!!

— Що ти за ангел?!! - не витримала Анна.

Замість відповіді Ангел взяв її попід руку, заспокоюючи. Вони прогулювалися райським садом, що ріс просто на хмарах, і на деревах понад хмарами (і попід хмарами) співали солов'ї дивного голосу, і хоч Анна не бачила їх, все одно була певна, це солов'ї, бо ніхто більше не може так співати, бо вона не чула іншого птаха з таким голосом на землі.

Ангел почав здалеку...

— Дорога Анно, не мені тобі пояснювати, що маєш вічну душу. А душа мусить вірити і надіятися. "Бо без віри догодити Богові не можна." "А віра - то підстава сподіваного, і доказ небаченого". А надія, яка бачить, не є надією, бо, хто що бачить, чому б вірував і надіявся на що? Вірити мусиш, дорогенька, просто вірити і надіятися на Божу ласку! Бо без віри догодити Богові не можна, можна тільки душу загубити! От

я й кажу, тебе це може вбити! І тому кажу: просто вір Богові!!!

— А Фома невіруючий?

— Не забувай: він був перший. А після нього, як приклад, Господь сказав: "Блаженний, хто не бачив і увірував". Аж тоді – блаженний, ясно тобі, нарешті?.. І тому я нічого тобі не покажу! І навіть гірше скажу: може, гіпотетично, навіть нічого й не бути, якщо не віритимеш! Тому й казав: тебе це може вбити...

Ні, ні, Анна мусить це переварити. Не так просто... Оце так, просто вірити?

— І чекати світанку, бо ніч – не навіки... І затам: чим швидше станеш на стежку Господню, тим менше заблукаєш... А поки ходи зі мною. Ну все, заспокойся, — і поплескав її по плечі, а вона тицьнулася обличчям у його крило, як колись удома у подушку, і схлипувала, сама не знала чого – бо те нове, що переповнювало її, здавалось, от-от розірве її зсередини...

...Спи, Ганно, спи... Вона ходить ангельськими садами, під небесними солов'ями, і все думає, думає... Думає про те, що ніколи не бачила Господа, і не може Його бачити; і не може Анна чути голос Господній, як ото пророки; і тому вона мусить, мусить вірити... І ще не знає Анна, що найтемніша у її житті ніч ось-ось промине. Вона ще не знає, що зранку її пробудить дружній гурт церковних колядників, і розливистими голосами сповістять: "Христос ся рождає!" Вона ще не бачить, як щедрі торби колядників висипаються на її стіл, являючи купу святкових смаколиків; а тим часом одна жінка з хору розповідає Анні рецепт чудових ліків, що за якихось кілька тижнів зведуть Анну на ноги, і вона забуде про свій біль. Не видно ще Анні маленьких слідів на снігу, що їх швиденько поробили малі племінники, які вбігли до її хати, аби заспівати веселих колядок; і як вона частує малих отими смаколиками з різдвяного столу, бо ж яке то щастя – давати, як маєш що; а за малими і сестра надходить, перепрошує, що не запросила на Свят-вечір, бо одне мале було заслабło – та дяка Богу, за ніч переспалося – і от уже бігає! І не бачить Анна, як от уже в дорозі до неї близька подруга з далекого краю, з гостинцями щедрими; та не сама – з нареченим їде, Ганну на весілля запросити, і забрати з собою, бо є там для Ганни хороша робота, улюблена, і вигідна... А багаті – у них своє життя, того Анні не видно, і не буде видно, бо не потрібно... І не відає ще з тієї далечини Анна, що на новому місці суджений на неї чекає, сам того не підозрюючи... І ще багато чого не видно Анні... Видно лише білим хмарам у височині, що пливуть вони здалеку, з минулого в майбутнє – туди, де минає ніч перед Різдвом... Туди, де Христос рождається... Славимо Його!!!